

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף צו:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קב

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
תהלים כו (ב) בקרב עָלִי
מוֹעֵד לֵאכֹל אֶת בְּשָׂרֵי צִרִי
וְאֶבְי לִי הַקֶּה קִשְׁלוֹ וְנִפְלוֹ:
תורה קב
בראשית טקז מא (ב) אֲתָה
תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׂא
כָּל צִמִּי וְקַדְשֵׁי הַכֶּסֶף אֲנִי
מִקְדָּשׁ:
תהלים קג (יט) יִקְוּ בְּשָׁמַיִם
הַכִּין כְּסָאוֹ וְיִמְלְכוּהוּ כַּכֹּל
מִשְׁלָה:
שמואל ב- כג (ג) אֲמַר אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל יְדִבְרֵ צֹר יִשְׂרָאֵל
מוֹשֵׁל בְּאֶדְם צִדִּיק מוֹשֵׁל
בְּיָדָאֵת אֱלֹהִים:

התורה בחי' אדם. צריך לאכול את בשרי, היינו לאכול ולהמית העצמות שלי, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה כנ"ל. ואזי ממילא צרי ואיבי לי המה פשלו ונפלו, כי כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין נכשלים ונפלים. כי נתבטלים בחי' האנפין חשוכין וזוכה לאנפין נהירין שהוא חכמות התורה, שהוא בחי' י"ה בחי' תרין רעין דלא מתפרשין, שעל שם זה דייקא נקראין ישראל אדם כנ"ל. ואז כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין בתאוות ומדות רעות נכשלים ונפלים, כי זכה לאנפין נהירין כנ"ל :

תרבות אנשים הטאים, (במדבר לב) ות"א תלמידי גברייא חיבייא. הדבר הזה קבלתם מרבניכם, שרכבם גזל מכם הלכות, והלכות הם נחלת אבות כנ"ל. ועתה גם אתם הולכים בדרכי אבותיכם, ורצונכם לגזול מישראל נחלת אבותם : ובפ"ק דכ"ב (דף ח' ע"ב) **ומצדיקי הרבים ככוכבים** [א] אלו מלמדי תינוקות, ועכשיו שראה שהם מחייבים רבים, **"שמניאון לב בני ישראל**, מסתמא גם רבם אינם מצדיקי הרבים, אלא מחייבי הרבים. בשביל זה קרא להם **תרבות אנשים**" ות"א תלמידי גברייא חיבייא :

תורה קג
דברים וואת הברכה (ד)
תורה צוה לנו משה מורשה
קהלת יעקב:
במדבר מטות לב (ו) וְלָקַח
תְּנוּאָה תְּנִיאוּן אֶת לֵב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִעֲבַד אֵל הָעַרְוֹן אֲשֶׁר
נָתַן לָהֶם יַעֲקֹב:
במדבר מטות לב (יד) וְהָיָה
קָמְתָם מִתַּח אֲבֹתֵיכֶם מִרְבוֹת
אֲנָשִׁים וְחִסָּאִים לְסַפּוֹת עוֹד
עַל תְּרוֹן אִף יַעֲקֹב אֵל
יִשְׂרָאֵל:
דניאל יב (ג) וְהַמְשַׁכְּלִים
וְהַחֹדֵד מִתַּח הַתְּרָקִיעַ וְנִצְדָּקֵי
הָרְבִים כְּפֹכִבִּים לְעוֹלָם וָעֶד:
תורה קה

קב [א] (בראשית מא) אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי .

הענין הוא כי כל מה שברא הקדוש ברוך לא ברא אלא לכבודו [ב]. כדי לגלות מלכותו. ועל ידי זה ניכפפין הקליפות תחת השכינה. ובאיזה ענין נתגלה מלכותו, כשמשפיע רב טוב לישראל, אז מודים כל אחד ואחד כי **מלכותו ככל משלה** [ג]. ובמה יכולים להוריד השפע, על ידי התפילות, כי התיבות הם כלים לקבל השפע [ד]. ועל כן כל אחד יוהר בתפילתו, שיתפלל באופן שיוכל לעורר השפע בעולם, על דרך שאמרו רז"ל (סנהדרין לו) **חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם**. ובאיזה ענין יוכל לעורר השפע בעולם, ביראה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ו:) **כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין**. ויש שני מיני יראה, האחד יראה עליונה שבאה לאדם לפעמים מתי שתרצה, ועל יראה כזו אין שכר. ויש יראה שבאה לאדם מכה אדם עצמו. ויראה זו נקרא **צדיק מושל יראת אלקים** (שמואל ב כג). וביראה כזו התפילה נשמעת, ושפע יורד לעולם, ונתגלה מלכותו : וזהו **אתה תהיה על ביתי**. ביתי הוא יראה כמו שאמרו חז"ל (שבת לא:) [ה] **הכל על דלית ליה דרתא וכו'.** ר"ל כשהצדיק מושל ביראת אלקים, על ידי זה **ועל פיך ישק כל עמי**, ותרגום אונקלוס ועל מיטר פומך, היינו 'התפילה', יתון כל עמי, היינו שיתעורר השפע בעולם. וזהו **רק הכסא**, היינו מיעוט המלכות, כי רק הוא מיעוט [ו], כסא הוא מלכות. **אגדל מומך** היינו מיעוט המלכות, שעתה היא במיעוט, נתגדל מומך. כי מכה התפילה שהיא ביראה, מוריד שפע בעולם, ונתגדל מלכותו כנ"ל :

קד [ז] איתא במדרש (הובא בס"ח סי' קלו ובר"ה שער ענוה פ"ה [טו]) **בשביל שאמר משה לבני גד תרבות אנשים הטאים** [טז] **נענש שבן בנו עבד לפסל מיכה**. והדבר קשה מה ענין זה של **תרבות אנשים הטאים** לעונש שלו שיעבוד בן בנו עבודה זרה. והתירוץ, כי אמרו חז"ל (כתובות קי:) **כל הדר בהויץ לארץ כאלו אין לו י"א להי** [יז], ואמרו חז"ל (שבת צו:) [יח] **החושד בכשרים לוקה בגופו**. ומשה היה חושד אותם שבני ראובן ובני גד אינם רוצים בארץ ישראל שום חלק, נמצא שאין להם י"א להי. בשביל זה נענש כבן בנו שלא היה לו י"א להי [יט], כי הם כשרים היו בדבר, כי רצו ליטול חלק בארץ גם כן. כמובא [כ]:

קה [כ] (שירת הים שמות טו) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה .

הנה העולם צריכין רחמים גדולים, הן ברוחניות הן בגשמי. וכל אחד מבקש רחמים ואינו יודע היכן הוא. והרחמים הוא לעיני כל, כמו שכתוב (דברים ל) **לא רחוקה היא ולא בשמים וכו'.** והנה איתא בזהר (נשא דף קלו ע"ב) **אית רחמים ואית רחמים, אית רחמים פשוטים** [כ] **דו"א**, ואית רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, כמו שכתוב (ישעיה נד) **זכרחמים גדולים אקבצך**. ואנו צריכין רחמים, אך בעונינו¹ הרבים כדור הזה אין מי שיתפלל כך שיוכל להמשיך הרחמים [כב]. מחמת שאין מי שיכיר גדולת הבורא כל כך, מפני גדול הגלות והדחוקת. והקדוש ברוך הוא בעצמו צריך להתפלל על זה, כדאיתא בגמרא (ברכות ז) **מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר [ג] ושמהתים בבית תפילתי תפילתם לא נאמר אלא תפילתי מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל**. ומה מתפלל יהי רצון וכו'. ובמה יכול לבוא שהוא יתברך יתפלל, על ידי תורה. כי בכל אדם יש בו חלק מכללות כל העולמות וצירופים [כד], ובכל מה שהוא

תורה קה
שמות בשלח טו (ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה לִי לִישׁוּעָה
זֶה אֵלֵי וְאֶגְוָהוּ אֱלֹהֵי אָבִי
וְאֶרְמָקְנֶנּוּ:
דברים נצבים ל (יא) כִּי
הַמַּצְוָה הָיְתָה אֲשֶׁר אֲנִי
מִצְוֶה הָיִים לֹא נִפְלְאוֹת הָיוּ
מִמֶּךָ וְלֹא רָחֵק הָיָה הָאֵל
לֹא בְּשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי
יַעֲלֶה לְנֹכַח הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶנָּה
לְנֹכַח וְיִשְׁמַעֲנֵנוּ אֶתֶּה וְנִשְׁמָעָה:
ישעיה נד (ו) בְּרַגְעַ קָטָן
עֹבְדֵיךָ וּבְרַחֲמֵיךָ גְדֹלִים
אֶקְבָּצֶנּוּ:
ישעיהו נו (ו) וְהִבְיֵאתִים אֵלַי
הַר קְדֹשִׁי וְשִׁפְחֵיכֶם בְּבֵית
תַּפְלִיתִי עֹלְמִיתִים וְחַבְתִּיהֶם
יִרְצוּן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי
בֵּית תַּפְלִיחַ יִקְרָא לְכָל
הַצִּמִּים:

קג [ח] איתא בגמרא (סנהדרין דף צא ע"ב) **כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גוזלו מנחלת אבות, שנאמר [ד] תורה צוה לנו משה מורשה וכו'.** וכיון שראה משה שבני ראובן ובני גד 'מניאון בני ישראל מנחלת אבותם, בשביל זה קרא להם

¹ לשון חברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
² אבות פ"ו
³ תהלים קט י
⁴ עיין לעיל תורה לד אות ג' שע"כ צריך להתפלל בפיו דווקא אע"פ שהקב"ה יודע מחשבות.
⁵ רומא עב: ותרגומו- תבל על שאין לו חצר ושער לחצר הוא עושה. ופרש"י שנתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים.
⁶ מתרצו- התפילה
⁷ ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה סוטה פ"ה ה"ה בבלי סנהדרין מט. ור"ה יז: ורש"י שם. ופרש"י שמות לא יג ועוד
⁸ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
⁹ דברים לג ד'
¹⁰ בתשכט- מניאון [לב] (לשון הפסוק למה תניאון את לב ועל משקל זה נקט רבינו מניאון וכן הורטא בכל המהדורות)
¹¹ דניאל יב ג'
¹² בתשכט- שמניאון
¹³ בתשכט- אנשים [טאים] (כלשון הפסוק, והתרגום)
¹⁴ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
¹⁵ ספר חסידים אות קלו וספר ראשית חכמה ספ"ה אות נה, צ"ע לכאורה יותר מסתבר שהכוונה לילקוט ראובני שמות אות ע' שם מובא המדרש בלא טעם ואילו בספר חסידים ור"ח כתבו שנענש על שכסע.
¹⁶ במדבר לב יד
¹⁷ בתקפא (כתובות קיא) ובתשכט תוקן
¹⁸ מתרצו- אלוה
¹⁹ עיין שיש"ק ח"ה תינו דר דייקא. אבל למקום גנו לא לנו.
²⁰ ע"ש מהר"ל חודשי אגרות, ורמב"ם אבות א' ו'
²¹ מתשכט- אלוה
²² מתשכט- אלוה
²³ כמ"ש בשופטים יח ל' ויהונתן בן גרשם בן מנשה וכו' ואמרו בב"ב קט: שהוא בן גרשם בן משה ונקרא בן מנשה כיון שעשה מעשה מנשה. בשבת לו. משה רבינו כיון שחשך נישאל על אלו יאמיט לו לקה בלעזתו כגופו ממש, וכאן לא לקה כגופו עלו אלא שהתקיים בזרעו מזה שחשך בלחיים. ואולי טועת רבינו לכן כדע"א לזכור וכו' ניסם כניסם, או שכל זרעו כגופו. ועי"ש עגס עס התקיים בו מה שחשך, ש"ל הקב"ה עס מלאמיניס בני מלאמיניס וזהו אלו כוסף להאמין כמ"ש יען לא האמנתם בני להקדישני.
²⁴ עיין פל"ח ופי ענין קשה הני לא לא לזרז כה וא"כ למה כאלו יס לו לחוקין
²⁵ תורה זו ראשיתה לשון החברים וטופה לשון מוהר"ג"ת מה ששמע מרבינו הענין בביאור יותר ולא ידוע מתי והיכן היא נאמרה
²⁶ וישעיה יב ב', ותהלים קיה יד

¹⁷ * רוצה לומר רחמים סתם כמ"ש בזהר שם וכדלקמן
¹⁸ מתרצו - בעונינו
¹⁹ אבל בזמן הבית היו כגון ישעיה וחקבוק שהתפללו ל"א כמבואר בזהר נשא קלו. וקלה: ועיין לקמן אל נא רפא נא לה שמשא רבנו התפלל לז"א ולא לא"א. ועיין תורה כב אות יד שצדיק שנכלל באין וזכה לתפלת ה' ממש.
²⁰ ישעיהו נו ד'
²¹ עיין זהר ויתרו עה: קוב"ה כד ברא ליה לבר נש מידר ביה כל דיוקנין דרזין עלאין דעלמא דעיליא, וכל דיוקנין דרזין תתאין דעלמא דלתתא, ועיין שער הגלגלים הקדמה יא, וכן בלשון חז"ל אדם עולם קטן בתיקון ע' דף קל: ורבינו בחיי בראשית א' לא, ויקרא ח' כג ואברבנאל בראשית א' כו. כוזרי מאמר ד' אות כה. ובעש"ט עה"ת בראשית אות נה ואת סד, ובבב"מ שם אות נא ואת נו. אוצר המדרשים (ו' ד' אינושטין) ערך עולם קטן. ועמק המלך שער יג פמ"ח. ובספר נפוצות יהודה מוסקטו דרוש ט'.

מאמר אתה תהיה על ביתי

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע, רק ידוע שהיא לשון
החברים.

פתיחה

מבאר שכל הבריאה לא נבראה אלא לכבודו ית', דהיינו לגילוי מלכותו, שמתגלה ע"י שמשפיע רב טוב לישראל ועל כן צריך כל אחד מישראל להזהר להתפלל ביראה, באופן שיעורר שפע על דרך שאמרו חז"ל שכל אחד צריך לומר בשבילי נברא העולם, להיות מגלה מלכותו ית' וגורם להשפעת שפע רב טוב לישראל, ולא אסמוך על אף אחד אחר, רק להרגיש שכל תיקון העולם תלוי רק בי. והמקיים זאת נעשה פיו צינור לשפע של כל העולם ע"י תיבות התפילה שמתפלל ביראה. בבחי' "על פיך ישק כל עמי" על ידי ש"אתה תהיה על ביתי".

ליקוטי הלכות

או"ח הלכות יום טוב הלכה ג אות א' – וכפי התפלה בן הפרנסה, פמויבא בדברי רבנו זכרוננו לברכה במקום אחר שהפרנסה היא כפי התפלה, כי כל ההשפעות נמשכין על ידי התפלה, הינו כשזוכין להתפלה היא בדעת בבחינת רחמים ותחנונים. אזי יש לו פרנסה גם בן בנקל בלי עבודות ויגיעות וטרחות שהם בחינת דינים רק בנקל, שזהו בחינת רחמים ודעת, כי פרנסה בנקל היא כפי שלמות הדעת (כמבאר בסימן נו בדברי רבנו זכרוננו לברכה). כי עקר יגיעות וכבודות הפרנסה שצריכין לעשות עבודות ומלאכות וטרחות בשביל הפרנסה, בחינת בועת אפיף תאכל לחם הוא רק מחמת פגם הדעת, בחינת שטו העם ולקטו בשטותא (כמו שכתוב בזהר הקדוש. כי מחמת שאין הדעת בשלמות ואזי התפלה בבחינת דין חס ושלום, כמו בן נמשך לו הפרנסה בבחינת דין, שזהו בחינת יגיעות וטרחות של ל"ט מלאכות, בחינת בועת אפיף תאכל לחם, שזהו בחינת דינים. וכל זה מחמת שטות פגם הדעת, בחינת שטו העם בשטותא וכו' כנ"ל. כי פגם הדעת הוא פגם הברית כנ"ל, ועל ידי פגם הברית הפרנסה בכבודות (כמובא בסימן כט). נמצא, שכל יגיעות וכבודות של הל"ט מלאכות שצריכין לעשות בימי החל הוא רק מחמת פגם הדעת, פגם התפלה, בבחינת דין שעל ידי זה הפרנסה בכבודות וכיגיעות בבחינת דין כנ"ל. כי אדם הראשון פגם בדעת על ידי אכילת עץ הדעת טוב ורע כידוע, שעל ידי זה נמשך יניקה חס ושלום, להסטרך אחרא, בחינת והנחש היה ערום. ועל ידי זה נמשכין יגיעות הל"ט מלאכות כידוע:

שיחות השייך לתורה זו

פל"ח על הש"ס מסכת שבת סוף דף נד – ענוה ויראה הן עיקר תיקוני התפילה. ועיין תורה טו שהתפילה בחי' "אשה יראת ה' היא תתהלל" (משלי לא ל) ועיין תורה צו/ל. ותורה קב.

הקדמה

קושיות

- צ"ע הרי תפלה צריכה דחילו ורחימו (ראה תורה קיב/ו) דבלאו הכי היא לא עולה) ומדוע כאן מדבר רק מדחילו דהיינו יראה? ואולי כי רוצה לומר שהמבואר כאן שייך גם ביראת העונש, ואילו אהבה היא במדרגת יראת הרוממות. וצ"ע
- גם צ"ע מדוע יראה ולא אהבה, הרי (משלי כז/ו) "כמים הפנים לפנים וכו'", נמצא ע"י אהבה יותר מעורר רצון של הנאהב להשפיע לאוהב רב טוב.
- צ"ע לכאורה יראה אינה גילוי מלכות בעצמה, אלא כשהיראה גורמת לו לקיים דבר המלך, רק אז מתגלה שהוא מלך בבחי' אין מלך בלא עם. ומדוע כאן תולה זאת ביראה? אבל אינה קושיא כי אדרבה יראה היא רק כשעל ידה מקיים את דברי המלך.

כט אלול תשפ"ג ער ה' תשרי תשפ"ד אומן

3 עי"ש שלא נזכר יראה כלל, משמע שהפל"ח למד שם המלחמה והנצחון על המחשבות ורות תלוי ביראה.

1 תורה קיב – ומחמת שאין אפסר לו להוציא דבור לפני אלוקים בדחילו ורחימו וחיות כראוי, לכן כל הדבורים והתפלות שהוא מדבר לא יוכלו לבקע המחצות והמסכים המבדילים לעלות למעלה, ונשארים למטה תחת המסכים. עד אשר יזכה וישוב באמת, וידבר דבורים הראויין להתקבל בדחילו ורחימו מעמקא דלבא בהתעוררות גדולה, אזי מבקע הדבור המאיר את כל המחצות והמסכים המבדילים, ויעלו עמו כל הדבורים שהיו מנחים למטה עד הנה:

2 משלי פרק כז (יט) כמים הפנים לפנים בן לב האדם לאדם:

מיוחדות דוד (יט) כמים – כמו דרך המים מראים את הפנים בדומים להפנים המסתכלים בה אם שוחקות שוחקות ואם עצבות עצבות בן לב האדם לאדם אם לבו טוב על חבירו ייטיב גם לבו ואם רעה תרע גם היא:

- ד. מדוע תולה גילוי המלכות בשפע רב טוב, ולא בפשוטו שרואים שממליך את הקב"ה? ואולי כי גם בזכות ירא שמים אחד צדיק נסתר נשפע שפע רב טוב לישראל ורק ע"י השפע רב טוב לישראל מתגלה מלכותו. כמבואר בחולין פו. כל העולם ניזון בשביל חנינא (בן דוסא) בני, ולחנינא בני די בקב חרובין.
- ה. בהכרח שבכל דור יש צדיק ירא שמים שעל ידו נשפע רב טוב לישראל. צ"ע בשלמא בזמן שבית המקדש היה קיים היה ניכר ההבדל בין ישראל לעמים אבל בגלות לא ניכר השפע לישראל יותר מהשפע לשאר עמים וכיצד מתגלה מלכותו?
- ו. העולם נברא לגלות מלכותו – עיין תורה סד שהקב"ה ברא את העולם לגלות מדת רחמנותו. ועיין תורה צד שכל העולמות נבראו בשביל ישראל כדי להשפיע להם רב טוב.
- ז. ובמה יכולים להוריד השפע, על ידי התפילות, כי התיבות של התפילה הם כלים לקבל השפע – צ"ע "להוריד" משמע שהתפלה היא מ"ן שמעורר את השפע, ו"לקבל" משמע שהקב"ה משפיע תמיד ורק צריך כלי לקבל.
- ח. כי התיבות של התפילה הם כלים לקבל השפע – צ"ע עיין עירובין נד. זכה "תאות לבו נתת לו" לא זכה "וארשת שפתיו בל מנעת". נמצא שמי שיש לו זכות אזי הקב"ה שולח לו בקשתו כפי מה שבלבו. וקשה באיזה כלים נותן לו אם לא אומר בקשתו בפיו. ראה מתיבתא שם בשם מהרי"ן חיות (עפ"י תנחומא תרומה ט) שהכוונה שאם בקשתו תזיק לו לא יתן לו. ובשם הבן יהודע (עפ"י אסתר רבה ז' כז) כגון שמבקש חמור סתם, וכונתו לרכב עליו, אם זכה יקבל כפי כוונתו ואם לא זכה יקבל חמור כפי שביקש אבל לא כפי כוונתו ויוכרח לישא את החמור על כתפיו.
- ט. צ"ע איזה יראה אין עליה שכר ועל איזה יראה יש שכר? כי בוודאי לא מדבר מיראה נפולה שעליה פשיטא שאין שכר ואדרבה הוא פגם גדול, ואם מדבר מיראת העונש צ"ע שאמנם יש בה גילוי מלכות אבל גילוי רחמנות רק אם גורמת לשפע רב טוב. מאידך גם היא יראה שבאה מהאדם ולא כשרוצה. ועיין תורה פז/ו שיש שני מיני יראה עונש ורוממות, ואי אפשר לבוא ליראת הרוממות רק ע"י יראת העונש תחילה. אבל בוודאי יראת הרוממות מעוררת שפע רב טוב ביותר וכמבואר בזהר שמאד מגנה את יראת העונש. ואולי היראה שבאה לאדם כשרוצה ולא ממנו, היא בבחי' אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, שלפעמים פתאום מרגיש פחד ויראה ולא יודע למה. ובאמת יש גם פחדים ויראות שבאים לאדם מחמת עבירות כגון המבואר בש"ע מי שצריך נטילת ידים ולא נטל מפחד ואינו יודע ממה ע"ש/ו, אבל גם זה קשה מה הצד לומר שיקבל על זה שכר. ובאמת גם היראה דמזליה חזי לא מובן מה ההווא אמינא לומר שיקבל שכר על מה שלא בא ממנו, ואולי הכוונה שהיא יראה שבאה מעצמה לאדם אבל כיון שהוא ירא שמים אזי מצד ההרגל הוא מפנה אותה כלפי שמיא ועל כן היה צד לומר שיקבל שכר וצ"ע.
- י. ועל יראה כזו שבאה כשתרצה אין שכר – צ"ע שכר מאן דכר שמייה? הרי מדבר על יראה שעל ידה דבריו נשמעין, וצריך לומר שרק יראה שיש עליה שכר על ידה דבריו נשמעין, ואולי כוונת רבנו לשכר הזה בעצמו שדבריו נשמעין.
- יא. רבינו תולה כל התיקון כאן ביראה, ולא מבאר איך זוכים ליראה? רק אומר שעיקר היראה היא זו שמעורר בעצמו. עיין בפנים בביאור המשל חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, שם בדקדוק שני המשלים שהביאה גמ' מבואר שהעיקר היא יראת הרוממות ובאים אליה רק ע"י לימוד תורה עם יראת העונש. וכביאור הגר"א למשלי טו לג.
- יב. מבואר שע"י תפילה ביראת שמים זוכים לשפע רב טוב לעולם, צ"ע האם גם ליחיד? ולא יראה שפע הכוונה אם בני חיי ומזוני, כבר אמרו במועד קטן כח. ו/ דלא בזכותא אלא במזל תלוי. ומה יועיל תפילה לזה, וגם בנדה טז: אמרו שעשיר או חכם וכמה יחיה נקבע לפני ההריון. ועיין בזה שו"ת רשב"א ח"א סימן תט/ו שמחלק בין שפע לצבור לבין שפע ליחיד.

^י תורה פז – כי יש שני מיני יראה, יראת העניש ויראת הרוממות. יראת העניש נקרא צדק, ויראת הרוממות נקרא אמונה. כי מחמת שהיא מאמין באמונה שלמה שהשם יתברך הוא רב ושלטי עקרא ושרשא דכל עלמין, הוא ירא ממנו. וידוע הוא, כי אי אפשר לבוא לאמונה רק על ידי יראת העניש. כי מחמת שהוא ירא מהעניש, מאמין שהשם יתברך הוא תקיף, ובעל היכולת ובעל הכחות כלם, ומזה בא לאמונה יותר גדולה.

^י שו"ע או"ח סימן ד (ט) המקיז דם מהכתפים, ולא נטל ידיו, מפחד ז' ימים. המגלח, ולא נטל ידיו, מפחד ג' ימים. הנוטל צפרניו, ולא נטל ידיו, מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד:

^י מועד קטן דף כח. אמר רבא חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא דהא רבה ורב חסדא תרוייהו רבנן צדיקי הוו מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא רב חסדא חיה תשעין ותרתינן שנין רבה חיה ארבעין בי רב חסדא שיתין הלולי בי רבה שיתין תיכלי בי רב חסדא סמידא לכלבי ולא מתבעי בי רבה נהמא דשערי לאינשי ולא משתכח ואמר רבא הני תלת מילי בעאי קמי שמיא תרתי יהבו לי חדא לא יהבו לי חוכמתייה דרב הונא ועותריה דרב חסדא ויהבו לי ענותנותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי.

^י שו"ת הרשב"א חלק א סימן תט: – אמרת לבאר מה שאמר רבא (מו"ק כח, א) בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מלתא. והוקשה לך מדברא לרבא דסמין בפתרון חלומותיו על בר הדיא (ברכות נו, א): תשובה, אני אגדיל בשאלה הזאת היאך אפשר לו לרבא לומר שאין בני חיי ומזוני תלוי בזכות. והלא מקרא מלא דבר הכתוב בג' אלה שהן תלוין (בזכות, בנין) דכתי' (שמות כג, כו) לא תהיה משכלה ועקרה בארצך וכתוב (דברים ז, יג) וברך פרי בטןך. חיי (שמות שם) את מספר ימך אמלא (דברים יא, ט)

עד כאן ההקדמה

✳

תורה קב וט

(בראשית מא) ו' אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי .

כפי שיבאר רבנו רמז בדברי פרעה ליוסף הצדיק, דברי הקב"ה/ה' ליוסף (ולכל אחד מישראל) אם "אתה תהיה על ביתי" דהיינו שתתחזק ביראת שמים אזי "על פיך ישק כל עמי", דהיינו ע"י תפילה ביראה תעורר שפע רב טוב לכל העולם, וע"ז מה שעתה הוא בבחי' "רק הכסא", דהיינו מלכות בקטנות, יתהפך לבחי' "אגדל ממך" דהיינו שתתגלה ותתגדל המלכות שמים על ירך.

הענין הוא כי כל מה שברא הקדוש ברוך לא ברא אלא לכבודו [י"ב]/י"ג. כדי לגלות מלכותו רוצה לומר שעיקר כבודו הוא שיכירו במלכותו. ועל ידי זה שמגלים מלכותו ניכפפין הקליפות תחת השכינה כי הקליפות הן הכחשת מלכותו, ממילא גילוי מלכותו מכניע אותם, תחת מלכותו שהיא השכינה. עוד נראה כי גילוי מלכותו הפירוש שאני מבטל רצוני מפני רצון המלך ורצוני הוא רצון היצר והתאות דהיינו הקליפות שבי, וכשאני כופף את הרצון הזה, לרצון המלך, זה בעצמו שניכפפין הקליפות תחת השכינה.

ובאיזה ענין/י"ד נתגלה מלכותו, התירוץ הוא כשמשפיע רב טוב לישראל/י"ט, כי אז מודים כל אחד ואחד/י"ז מאלה שער עכשיו הכחישו שהקב"ה הוא מלך העולם, עתה יודו כי מלכותו בכל/י"ח משלה [י"ח]/י"ט. צ"ע איזה גילוי מלכות יש ע"י השפעת רב טוב? לכאורה אדרבה מתגלה שכביכול הקב"ה משרת לישראל ולא מולך עליהם. אבל יתבאר עפ"י המבואר בהמשך שהוא ית' משפיע רב טוב רק לכלי של

למען תאריכו ימים. וכאלה רבים. מזוני דכתיב (דברים ז, יג) וברך פרי אדמתך. וכתיב (ויקרא כה, כא) ועשת את התבואה לשלש השנים (דברים ח, י) ואכלת ושבעת (דברים טו, ד) אפס כי לא יהיה בך אביון וכאלה רבים. וזו שאלה חזקה הנה הכתובים מעידים ומבטיחין בן. והם הביאו רא' בהפך מרבה ורב חסדא. ועוד קשה מכלן מה שאמרו בהגדה (תענית כד, ב) כל העולם נזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין. ובעית דאחרביה לעלמא ואבנייה אפשר דניפיל מולך במזלא דמזוני (שם כה, א), ואני משיב בכל אלה שהבטחת הכתובים אל הכלל ואין הכתובים משגיחין על הפרטים. שהרי כתיב (דברים טו, יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. ויש לנו מקום עיון בזה כתוב אחד אומר (שם שם, ד) אפס כי לא יהיה בך אביון. וכתוב אחד אומר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. אלא שאמרתי יצא לנו בזה ביאור רחב ודקדוק יפה בכתובים. אפס כי לא יהיה בך אביון וגמר הכתוב כי בך יברכך ה'. כלומר יברך את עמך בכלל ותתן לו. וע"י ברכות הכלל שארבה לך לא יהיה אביון מי שאין לו לפי שתתן לו ולא יהיה אביון עוד. אבל הכתוב השני מדבר מצד עצם האביון לומר לא יחדל אביון. וגמר הכתוב על כן אנכי מצוך לאמר פתוח תפתח את ירך כדי שלא יעמוד עוד (באכזריות) (ובאביונות) על ידי ברכותך. עוד יש לנו לדעת דהנך לא בזכותא תליא מלתא להיותם לזכאי מצד עצמו. אבל לאחרים יש מצד זכותם. וזהו שאמרנו כל העולם כולו נזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין. ודומה למה שאמרנו (ברכות ה, ב) אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורין:

² לשון חברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

¹ **בראשית פרק מא (לט) ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחסב כמון: (מ) אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הפסא אגדל ממך: (מא) ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אותך על כל ארץ מצרים:**

רש"י (מ) ישק – יתון יתפרנס. כל צרכי עמי יהיו נעשים על ירך כמו (לעיל טו) וכן משק ביתי. וכמו (תהלים ב) נשקו בר גרנישוין בלע"ז (פעורארגען. פעורעהן): רק הכסא – שיהיו קורין לי מלך: כסא – לשון של המלוכה כמו (מלכים א) ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך:

² **כך משמע שממה שכתוב אגדל ממך ולא יגדל ממך, שפשוטו של מקרא אמר לו פרעה שרק בכסא המלכות אני אגדל ממך, דהיינו אהיה גדול ממך, אבל לפירוש רבנו שאגדל ממך הכוונה לגילוי מלכות שמים צריך לומר שהם דברי הקב"ה.**

³ * אבות פ"ו

² **משנה מסכת אבות פרק ו' (יב) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואומר ידוד מלה לעלם ועד:**

³ **ובאיזה ענין וכו' – וכן לקמן נקט לשון זה ובאיזה ענין יכול לעורר השפע, וצ"ע כוונתו בלשון זה דייקא.**

⁴ **נראה גם כי זה ממהות כלול בהגדרת המלך שמשפיע ולא מקבל כמבואר בנדרים דף כד. תא שמע האומר לחבירו קונם שאתה נהנית לי אם אי אתה נותן לבני כור של חיטין ושתי חביות של יין רבי מאיר אומר עד שיתן וחכמים אומרים אף זה יכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי טעמא דאמר הריני כאילו התקבלתי הא לאו הכי נדר הוא מני אי רבי אליעזר בן יעקב נדרי זירוזין הוא אלא לאו רבנן ופליגי לא לעולם רבי אליעזר בן יעקב ומודה רבי אליעזר בהאי דנדרא הוי משום דאמר ליה לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי.**

⁵ **כל אחד ואחד – צ"ע למי הכוונה? ראה ריש תורה י' עיקר הכבוד מהרוקים דייקא כשהעכו"ם מודים במלכותו ית'.**

⁶ **בכל משלה – צ"ע הרי השפע רב טוב ירד לאותו אחד שהתפלל ביראה, וא"כ אין יתגלה שמלכותו בכל משלה. וצ"ל שהכוונה כגון כל העולם נזון בשביל חנינא בני שביאר הבעש"ט ע"י השביל שהכין חנינא בן דוסא.**

⁷ * תהלים קג יט

⁸ **תהילים פרק קג (יז) וחסד ידוד מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בנינים: (יח) לשמרי בריתו ולזכרי פגדיו לעשוקם: (יט) ידוד בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה:**

יראה, נמצא מי שהקב"ה משפיע לו רב טוב, דהיינו שפע בהארת פנים יותר מהשפע ההכרחי הנקרא שפע של בהמה (שיחות הר"ן רלג), יש לו יראת שמים, ממילא כשמתגלה שהקב"ה משפיע רב טוב, מתגלה שהמקבל את הרב טוב הוא ממליך את הקב"ה.

ובמה יכולים להוריד השפע, על ידי התפילות, כי התיבות של התפילה הם כלים לקבל

השפע (כ"ו/[כ"א]). צ"ע האם דווקא תיבות בקשה, או גם תיבות שבח והלל ותודה? וצ"ע פתח בלהוריד וסיים בלקבל. ונראה כי תפילה הלל ושבח והודאה ואפילו בקשה היא הודאה שהקב"ה הוא הבעל כח להשפיע ולשנות הטבע לבקשתי, בעצם הפניה אליו ית' ולא לבעל כח מדומה אחר, מגלה מלכותו ית', וזה בעצמו מיין נוקבין המעוררים את הקב"ה להשפיע, וזה גם הכלי לקבל בתוכו את השפע, כי הבקשה לקבל כשנעשית ביראה הוא הכלי לקבל, (כמו תירוץ יפה שלא מתקבל רק ע"י שכוונת הקושיא, והיראה שומרת שלא יתגאה)

ועל כן כל אחד יזהר בתפילתו, שיתפלל באופן שיוכל לעורר השפע בעולם, על דרך (כ"ג)

שאמרו רז"ל (סנהדרין לז/ב) חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם. פשט הגמרא שם י"א שמתייחס למה שאמרו שם שהמאבד נפש אחת כאילו איבד עולם מלא, על כן צריך האדם לזהר שלא לחטוא ולגרום לעצמו להטרד מן העולם וי"א שזה מתייחס לאיום על העדים שעל כן יזהרו שלא לגרום להמית אדם בחינם עי"ש. ורבנו בג' מקומות בלק"מ מבאר שכלול בדברי חז"ל אלה שאדם צריך לחשוב שתיקון העולם תלוי בו. ונראה שרוצה לומר שגם בזכות תפילת ירא שמים אחד אפשר שיהיה ניזון כל העולם בשפע רב טוב, וכמבואר בחולין פו. (כ"ד) שיצאה בת קול ואמרה כל העולם ניזון בשבילי (כ"ב) חנינא בן דוסא (כ"ו).

ובאיזה ענין יוכל לעורר השפע בעולם, ביראה, כמו שאמרו רז"ל (ברכות ו:)/כ"ח) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין (כ"ט) וכיון שנשמעים גם מתקבלים, ונעשים כלים לקבל את השפע

^כ לכאורה מדובר בשפע של פרנסה או בני או חיי, וקשה שאמרו חז"ל (מועד קטן כח.) דתליא במזל ולא בזכויות. וכן מבואר בנדה טז: שקודם ההריון נקבע אם יהיה עשיר או עני.

^כ עיין לעיל תורה לז אות ג' שע"כ צריך להתפלל בפיו דווקא אע"פ שהקב"ה יודע מחשבות.

^{כב} תורה לז אות ג' – לכאורה קשה, למה אנו צריכין לתפלה, והשם יתברך יודע מחשבות. אבל מחמת שהדבור הוא כלי השפע, שבהם מקבלין השפע. כמו שכתוב (דברים א'): "ויברך אתכם באשר דבר לכם", הינו לפי הדבור בן השפע. אם הדבור הינו כלי השפע הוא בשלמות ובמלוואה, אזי יכולין לקבל בהם רב שפע. והדבורים של הצדיק, בודאי הוא בשלמות ובמלוואה, לכן יכול להמשיך השפע לישראל. ועל ידי זה נקרא בחינת מלא פום, להורות שהפה שלו במלוואה ובשלמות:

^{כג} על דרך שאמרו – צ"ע מאי על דרך ומדוע לא נקט כמו שאמרו חז"ל ואולי כיון שפתח שהכל נברא לכבודו וסיים שנברא בשבילי.

^{כד} סנהדרין דף לז. – משנה כיצד מאיימין את העדים על עידי נפשות היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן שמא תאמרו מאומד ומשמועה עד מפי עד ומפי אדם נאמן שמא אי אתם יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה הווי יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלוין בו עד סוף העולם שכן מצינו בקין שהרג את אחיו שנאמר דמי אחיך צועקים אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך דמו ודם זרעותיו דבר אחר דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך ושלא יהו המינים אומרים הרבה רשיות בשמים ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, ושמא תאמרו (דף לז:) מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגו' ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר באבוד רשעים רנה:

^{כה} חולין דף פו. – והאמר רבין בר אבא ואמרי לה אמר רבי אבין בר שבא משעלו בני הגולה פסקו הזיקין והזועות והרוחות והרעמים ולא החמיץ יינם ולא לקה פשתנם ונתנו חכמים עיניהם ברבי חייא ובניו כי מהניא זכותיהו אעלמא אדידהו לא כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת:

^{כז} ראה תורה ב' תנינא אות ו' – (תהלים ל"ד): "דַרְשֵׁי ה' לֹא יִחְסְרוּ כֹל טוֹב" דְּהֵינּוּ הַצְּדִיקִים דּוֹרְשֵׁי ה', שְׁפָל טוֹב גְּמֻשָׁף מֵהֶם. אִךְ צְדִיקִים מְהֵנִי וְכוּתִיהוּ אֲעֵלְמָא, אֲדִידְהוּ לָא' (חלין פ"ו), כִּי הַצְּדִיקִים בְּעֶצְמָן אֵין לָהֶם פְּלוּם, רַק מִמְּשִׁיכִין כֹּל טוֹב אֶל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ, זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָהּ, עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוּסָא (שָׁם): 'כֹּל הָעוֹלָם נִזוֹן בְּשִׁבְלֵי חֲנִינָא בְנֵי, וְחֲנִינָא בְנֵי דִי לוֹ בְּקַב חֲרוּבִין' וכו'.

^{כח} כך נראה מדברי רבנו כאן אע"פ ששם בפשטות כיון שהיה צדיק הדור שקול ככלל ישראל כמבואר בתורת חיים חולין פו. ובבן יהוידע ברכות יז: שע"כ נסתפק בקב חרובין כדי שלא יקטרגו המקטרגים על השפע שירד בזכותו לישראל לכן ירד בשביל הצר שלו עי"ש. וצ"ע האם כאן הכוונה שהשפע ירד לזה שעורר אותו כמו לכלל ישראל או שרק אצל צדיקים נאמר שמהני זכותם לעולם ולא להם.

^{כט} ברכות דף ו' – ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי זה כי כל האדם אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו רבי שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה:

^{כס} מי שיש בו יראה וכו' – צ"ע מדוע לא אהבה, הרי כמים הפנים לפנים, נמצא ע"י אהבה יותר מעורר רצון של הנאהב להשפיע לאוהב רב טוב.

נשמעין – צ"ע מדוע לא אמר מתקבלים?

רב טוב. ולקמן מבאר שזה בחי' צדיק מושל משמע שלא רק דבריו נשמעין אלא כמו כביכול מכריחים את הקב"ה לעשות רצונו. (ועיין תורה א' תנינא את הסכנה שיש בזה/ל)

ויש שני מיני יראה, האחד יראה עליונה שבאה לאדם לפעמים מתי שתרצה/ל^א אולי הכוונה כגון שלא נטל ידיו שע"ז מפחד ואינו יודע ממה (כמבואר בש"ע/ב^ב) או ליראה שנאמר עליה אע"פ דאיהו לא חזי מזליה חזי/ל^ב שאיזה דבר עליון הנעלם ממנו, גורם לו גורם לו להרגיש פחד ויראה/ל^ג, **ועל יראה כזו אין שכר**. צ"ע שְכָר מאן דכר שמייה? הרי מדבר על יראה שעל ידה דבריו נשמעין. ואולי הכוונה לשכר הרב טוב הנשפע ע"י יראה שמעורר בעצמו. ונחשב בחי' של שכר גם אם יורד רק לכל ישראל.

ויש יראה שבאה לאדם מכח אדם עצמו דהיינו שירא מהקב"ה מתוך שמביין ומשיג השגחתו ורוממותו, ומרגיש שכל מציאותי תלוי בו. בעיקר יראת הרוממות, וכנראה שגם ע"י יראת העונש זה מתקיים במידה מסויימת.

ויראה זו נקרא צדיק מושל יראת אלקים (שמואל ב כג/ל^ד). נראה רוצה לומר צדיק מושל תרתי משמע, שמושל ביראה שלו מכח השגתו בהקב"ה, ועי"ז מושל בו ית', שהקב"ה עושה רצונו. **וביראה כזו התפילה נשמעת, ושפע יורד לעולם, ונתגלה מלכותו :**

עתה יבאר כיצד רמוז בפסוק שפתח בו את התורה כל עניין הנ"ל פסוק זה אמר פרעה ליוסף הצדיק כשמינה אותו מושל על כל ארץ מצרים/ל^ה, וכך אמר לו "אַתָּה תִּהְיֶה עַל בְּיַתִּי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי רַק הַפֶּסַח אֲגַדֵּל מִמֶּךָ". ומפרש רבנו שרמוז בדבריו: דברי ה' ליוסף (ולכל אחד מישראל) אם "אתה תהיה על ביתי" דהיינו תעורר בלבך יראת שמים אזי "על פיך ישק כל עמי" דהיינו כפי היראה שלך כך יהיה שלימות לתיבות התפלה שלך להיות כלים לקבל בהן שפע רב טוב מהקב"ה, שע"ז המלכות שעתה היא בבחי' "רק הכסא" דהיינו בקטנות יתקיים בה "אגדל ממך" דהיינו שבזכותך תתגלה ותתגדל מלכותו של הקב"ה בעולם ותושלם כוונת הבריאה.

וזהו אתה תהיה על ביתי. ביתי הוא יראה כמו שאמרו חז"ל (שבת לא:ל^ו)/ל^ז] חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד וכו' דברי הגמ' שם הם משל שאמר רבי ינאי על מי

ל עי"ש אות ז' שע"י שלימות היראה דבריו נשמעים, ואזי יש לו תאוה להתמנות, אבל ההתמנות מפסיד את התפילה, דהיינו את השפעת נבואה שבתפילה. ועי"ש ביאור הפרפראות לחכמה שכתב שבזה נכשל קרח שע"י שלימות היראה שהיתה בו היו דבריו נשמעים ואזי נפל בתאוות ההתמנות.

ל^א מתי שתרצה - צ"ע מי ירצה?

ל^ב שו"ע או"ח סימן ד (ט) המקיז דם מהכתפים, ולא נטל ידיו, מפחד ז' ימים. המגלה, ולא נטל ידיו, מפחד ג' ימים. הנוטל צפרניו, ולא נטל ידיו, מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד:

ל^ג סנהדרין דף צג: ומנלן דגדול ממנו (מנין שדניאל גדול היה מנחמיה) דכתיב וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה ומאן נינהו אנשים אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי ודף צד) אינהו עדיפי מיניה, ואיהו עדיף מנייהו, אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא, ואיהו עדיף מנייהו דאיהו חזא ואינהו לא חזו. וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא איבעות, אף על גב דאינהו לא חזו מידי מזלייהו חזי, אמר רבינא שמע מינה האי מאן דמבעית אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי.

ל^ד קשה מה הצד לומר שיקבל שכר על מה שלא בא ממנו, וכל שכן מה שנגרם ע"י עבירה. ואולי הכוונה שהיא יראה שבאה מעצמה לאדם אבל כיון שהוא ירא שמים אזי מצד ההרגל הוא מפנה אותה כלפי שמיא ועל כן היה צד לומר שיקבל שכר וצ"ע.

ל^ה שמואל ב פרק כג (ג) אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דָבָר צוֹר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בְּאֲדָם צְדִיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלֹהִים:

רש"י (ג) לי דבר צור ישראל - אלי דבר וצוה צור ישראל, שאהיה מושל באדם, בישראל שנקראו אדם, שנאמר (יחזקאל לד לא): אדם אתם (יבמות סא א), ואהיה צדיק מושל וירא אלהים. ורבותינו (מועד קטן טז ב) פירשוהו בלשון אחר: אמר דוד: אלהי ישראל לי דבר, אלי דבר צור ישראל, מושל באדם אני, ומי מושל בי, צדיק, שאני גזור גזירה והוא מבטלה. אבל לפי ישוב המקראות, הראשון הוא פשוטו של מקרא:

ל^ו על פי פשוטו של מקרא היא קושיא נוראה כיצד יתכן לתת כזה אמון בעבר נער עברי, ברגע אחד להפוך אותו למושל על כל ארץ מצרים, ודייקא בשעה שנודע לו על זמנים קשים מאד שהולכים ובאים על מצרים ועולם כולו. ועיין כאן חתם סופר שמבאר שהיא חכמתו העצומה של פרעה שהיה קוסם גדול והבין שכל הניצוצות של כל העולם יבואו למצרים בשנות הרעב, ע"י יוסף דווקא שהוא בחי' ידע שור קנהו, ועי"ז יוכה פרעה שהוא בחי' וחמור אבוס בעליו. עי"ש (ראה כאן בהוספות שאחרי התורה)

ל^ז שבת דף לא. - אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו [ודף לא:] יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל. מכריז רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר (קהלת ג-יד) והאלהים עשה שייראו מלפניו.

רש"י - יראת שמים דומה - לפתחים חיצונים, שדרך להם נכנסים לפנימיים, כך, אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו: בהי עייל - באיזה פתח נכנס, לפתוח את הפנימיים:

דברי רבי ינאי אלו נמצאים גם ביומא עב: ופרש"י ותרעא לדרתיה עביד - שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים.

שלומד תורה בלי יראת שמים. ואמר שחבל על זה שאין לו חצר (דהיינו דירה שהיא היראת שמים) והוא עסוק בהכנת השער לחצר, ורמז בזה שהתורה היא שער ליראת הרוממות¹² ועל כן בהכרח ללמוד אותה עם יראת העונש^{מא}, כי בלא זה לעולם היא לא תביא אותו ליראת הרוממות.

ר"ל כשהצדיק מושל ביראת אלקים שלו, על ידי זה ועל פיך ישק כל עמי, ותרגום אונקלוס ועל פיך – ועל מימר פומך, ולפי ביאור רבנו היינו מ"התפילה, ותיבות ישק כל עמי תרגם אונקלוס – יתון כל עמי, ולפי ביאור רבנו היינו שיתעורר השפע בעולם.

וזוהו המשך הפסוק **רק הכסא**, לפי ביאור רבנו היינו מיעוט המלכות, כי רק הוא מיעוט [מג] / מד\ כידוע, וכן הפשט שם שכל תפקידי המלך נתן ליוסף, רק לא את הכסא דהיינו להקרא בשם מלך, **כסא הוא מלכות** כפרש"י שם – כסא לשון של המלוכה כמו (מלכים א) ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך.

וזוהו המשך הפסוק **אגדל ממך** פשוטו של מקרא שרק להקרא בשם מלך אהיה גדול ממך, ולפי ביאור רבנו היינו מה שעתה הוא בבחי' "רק הכסא", דהיינו מיעוט המלכות, שעתה היא במיעוט, יתהפך לבחי' "אגדל ממך" דהיינו שיהיה נתגדל ממך דהיינו על ירך. **כי מכח התפילה שהיא ביראה, מוריד שפע בעולם, ונתגדל מלכותו כנ"ל :**

וצ"ע כי לפי רבי ינאי היראה היא הבית, והתורה שער לה, ולפי רבה בר רב הונא להפך, התורה מפתחות פנימיים והיראה מפתחות חיצוניים, ועיין ביאור שוטנשטיין בשם הגר"א על משלי (טו לג) שדברו בשתי יראות יראת העונש קודמת לתורה ויראת הרוממות התורה קודמת לה.

ועי"ש שהגר"א כתב שיראת הרוממות היא הענווה. ועיין תורה קמח שרבנו מבאר שיש יראה למעלה מיראה עד א"ס, ובין כל יראה ליראה יש חכמה ועל ידה בא ליראה מרוממת יותר. וראה תורה פג שגם החכמה היא בכל מדרגה עוד יותר בחי' תכלית הידיעה שלא נדע, נמצא תכלית הכל היא השפלות והענווה. וראה תורה עב תנינא, שזה מה שישאר מהאדם לעתיד לבוא כי רק השפלות שלו היא שתקום בתחיה.

¹² ויוטא עב: ותרנוטו – חבל על שאין לו חצר ושער לחצר הוא עושה. ופרש"י שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים.

¹³ **וינאי דף עב:** – עולה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב (משלי יז-טז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד. **פרש"י** – שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים:

שפת אמת שם – חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, לכאורה תמוה דכיון דהתורה היא שער לכנס ליראת שמים כמ"ש רש"י ואינו יכול לבוא לידי יראה רק ע"י התורה א"כ מוכרח ללמוד מקודם, וי"ל דקאי על הסוף והכי קאמר דמי שאינו בא לידי יראה ע"י התורה א"כ למה לו התרעא דעביד ליה, וכו"מ בפ"י ר"ח ע"ש:

¹⁴ **כנ"ל שבדקדוק דברי רבה בר רב הונא דברי רבי ינאי משמע שיש סתירה שבמשל הראשון יראה היא מפתחות חיצונים ובמשל הני יראה היא הבית שהוא פנימי מהשער. ונתבאר עפ"י הגר"א שהכוונה ליראת העונש ויראת הרוממות שיראת עונש היא מפתח לתורה והתורה היא השער ליראת הרוממות.**

וזה לשון ביאור הגר"א משלי טו לג – "יראת ה' מוסר חכמה" כלומר יראת ה' מביא לידי מוסר וחכמה, כמ"ש למעלה שאיליים חכמה ומוסר בוז ועוד כמ"ש "אם אין חכמה אין יראה אם אין חכמה אין יראה" יראת העונש מביאה לידי חכמה וחכמה מביא לידי יראה הרוממות. וזוהו יראת ה' מוסר זהו יראת העונש מביא לידי חכמה, ולפני כבוד ענוה כי יראת הרוממות הוא ענוה והיא לפני כבוד שהוא ל"ב נתיבות חכמה והוא חכמה עילאה מדות התורה ואמר ולפני כבוד ג' כי יראת ה' מוסר חכמה אין לו הכרע אם יראת ה' הוא המביא לידי מוסר חכמה או יראת ה' בא ע"י מוסר חכמה כענין ורב יעבוד צעיר שאין לו הכרע אם הרב יעבוד את הצעיר או להרב יעבוד הצעיר ושניהם אמת וזהו רב יעבוד את הצעיר לא וזה להרב יעבוד הצעיר כן כאן שניהם אמיתיים שהחכמה בא ע"י יראה ויראה בא ע"י החכמה היינו יראת העונש ויראת הרוממות אך הכבוד אינו בא רק אם הוא ענו ובורח מן הכבוד לכן אמר ולפני כבוד:

^{מא} **כך משמע לפי דברי הגר"א הנ"ל.** וראה תורה פז שרבנו אמר שא"ל להגיע ליראת הרוממות אלא דרך יראת העונש.

¹⁵ מתוצרו - התפלה

¹⁶ ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה סוטה פ"ה ה"ה בבלי סנהדרין מט. ור"ה יז: ורש"י שם. ופרש"י שמות לא יג ועוד

¹⁷ **ירושלמי ברכות פרק ט' הלכה ה'** – נחמיה עימוני שימש את רבי עקיבה עשרים ושתים שנה ולמדו אתים וגמים ריבויין. אכין ורקין מיעוטיין.

רבנו חננאל ראש השנה דף יז: – אכין ורקין מיעוטיין ניהו כגון אך פדה תפדה כלומר מיעט בכור בהמה טהורה מפדיון. וכן נמי רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרין מיעט בעלי מומין.

יד רמה על סנהדרין דף מט. (הסנהדרין שאלו את יואב) מאי טעמיה קטליה לעמשא, אמר להו עמשא מורד במלכות הוה, שנא' ויזחר מן המועד אשר יעדו, אמרי ליה עמשא אכין ורקין דרש למרוד במלכות, ולא הוה מיחייב קטלא, מאי היא? אזל אשכחנהו לישראל דפתיחא להו מסכתא ולא בעא לבטולנהו מדברי תורה, מאי דרש, אמר כתיב (יהושע א יח) "כל איש אשר ימרה את פיך כו' יומת", יכול אף לעבור על דברי תורה כן, שאם באה מצות המלך לעבור על דברי תורה נשמע לו, תלמוד לומר "רק חוק ואמץ", בסופיא דההוא קרא גופיה כתיב, ואכין ורקין למיעוטיין הן, ומקמי הכין כתיב (שם פסוק ז') "רק חוק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה", והאי רק חוק ואמץ בתרא הכי דריש ליה, רק כל איש אשר ימרה את פיך כו' יומת, רק חוק ואמץ לשמור לעשות כמו שאמרתי לך, כלומר רק חוק שלא תצוה לעבור על דברי תורה:

עד כאן ביאור חברותא לתורה קב

שייך להנ"ל בעניין הקושיא להבין על פי פשוטו של מקרא כיצד יתכן שפרעה עשה כזה מעשה תמוה, ליתן כזה אמוץ בנער עבד עברי?

וראה חתם סופר בראשית פרק מא פסוק מ – ועל פיך ישק כל עמי, כבר כתבתי במקום אחר יש"ק ר"ת ידע שור קונהו, והענין בזה דכתיב וכל הארץ באו מצרימה לשבור אל יוסף ולבאורה הפסוק מהופך באו אל יוסף לשבור, אך האמת שיוסף ליקט כל הניצוצות הקדושות שנתפזרו בכל העולם והכניסם למצרים עד שבאו ישראל ועשאו כמצודה שאין בה דגים והוציאו משם ויצאו כל צבאות ה' ממצרים, והיינו כל העולם באו לשבור ניצוצותיהם אל יוסף כי באו לקנות תבואה ומכרו ניצוצות, ופרעה הבין זה והבין ג"כ שהוא הטמא מקליפת חמור מצרים בשר חמורים בשרם מאחוריים הנקרא עורף אותיות פרעה והוא אינו ראוי להוציא ניצוצות מהבאים ויוסף הוא מהפנים פני שור שבמרכבה יכולת בידו להוציא הניצוצות מהבאים לשבור ולהכניסם למצרים, כי קוסם גדול היה פרעה ע"כ אמר אני פרעה הער"ף ולא אוכל לעשות דבר ע"כ ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו, וקרא לו צפנת פענח דמטמרין מתגלין ל"י והם הניצוצות הטמונות יתגלו, אך כוננת מחשבתם חלוקות זה מזה כי יוסף חשב לעשות רצון קונו לאסוף הניצוצות שיבואו ישראל וישאבום משם ויכניסום לא"י בשובם מהגלות, ופרעה כיוון לאכול טוב כל העולם בהיות כל הקדושה בגלות בארצו ולכן היה מתירא פן יעלו ישראל מהארץ ועב"פ כל א' חשב לתכלית מה, והיינו דהוכיח נביא לישראל ידע שור זה יוסף קונהו אסף הכל לעשות רצון קונו, וחמור שהוא פרעה ידע תכלית אחר אבוס בעליו להרבות הונו ומלכותו עי"ז ועב"פ כל א' עשה לתכלית מה, אבל ישראל לא ידע עמי לא התבונן. תקפ"ט:

בעניין הנ"ל חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם דהיינו להרגיש שכל תיקון העולם תלוי רק בי, ואזי נעשה פיו צינור לשפע של כל העולם ע"י תיבות התפילה שמתפלל ביראה. בבחי' "על פיך ישק כל עמי" ע"י ש"אתה תהיה על ביתי".

ונ"ל שהדוגמא לזה היה רבי חנינא בן דוסא שכידוע זכה שתפלותיו יתקבלו בכל עת ואפילו יותר מתפילות רבו רבי יוחנן בן זכאי (כמבואר בברכות לד:)

ברכות דף יז: "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני חנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת.

וקשה כיון שהיה הצינור לשפע של כל העולם מדוע בעצמו היה כל כך עני שלא היה לו אלא קב חרובים משבת לשבת? וביאר הבן יהוידע על תענית דף כד: – שם כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני חנינא בני די לו בקב חרובין. יש לדעת חלוקה זו דדי לו בקב חרובין למאי צריכא למימר, כי דבר זה ידוע לבני אדם התחתונים. ונראה לי בס"ד דמצינו להראשונים ז"ל שפרשו בשביל חנינא בני, כלומר בהשביל והצינור שלו, וצריך להבין מה טעם יש בזה, ומה צורך בו. ונראה לי בס"ד דלפעמים הרבה יזדמן שיהיו קטרוגים רבים על הדור, ועל כן כאשר הקב"ה נתן שפע פרנסה לדור כשמתפללין אליו כי חנון ורחום הוא, יעכבו המקטרגים את השפע שלא ירד לתחתונים מחמת קטרוגם בעוונותינו הרבים, ולכן השי"ת כשירצה להסתיר השפע מן המקטרגים, משלשלו לתחתונים בתוך השביל של ר' חנינא בן דוסא, כי לכל אחד ואחד יש לו שביל וצינור למעלה, וכאשר עושה חסד עם בעל תשובה לקבלו בהסתר שלא ירגישו בו המקטרגים, כן יעשה חסד כזה עם העולם בהשתלשלות השפע. והטעם שלא יקטרנו בראותם השפע יורד ברבוי בתוך השביל של רבי חנינא בן דוסא, היינו מפני דרבי חנינא בן דוסא היה מסתפק במועט בקצה האחרון, שהיה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, וא"כ לא אכפת להם ברבוי השפע שיהיה תוך השביל שלו, מאחר שאין נהנה ממנו כלום, ועוד לא ישימו לב על כל מה שיוורד תוך שביל שלו המעט הוא אם רב, ואם לא היה מסתפק במועט היו מקטרגים ושמים לבם על השפע היוורד תוך שביל שלו, דאף על פי שהוא היה צדיק גמור היו מקטרגים עליו מכח עונות הדור כנודע. וזהו כונת בת קול כל העולם נזונין בתוך השביל של חנינא בני, מטעם דחנינא בני די לו בקב חרובין ולכן יהיה הברחה לשפע היוורד תוך שבילו מקטרוג המקטרגים, והם ודאי אין שומעים דברים אלו.

עוד ראה ביאור ארוך בתורת חיים על חולין פו:

